

Plaza nagusia (II)

> Jerardo Elortza eta Xabier Zelaia

Aurreko atalean esaten genuen bezala, XIX. mendean plaza berria egituratu zenetik gaur egunera arte, era askotako denda, taberna, kafetegi, banku, bulego, eskola eta elkartek eduki dute euren egoitza eta lan-lekua orain **Foruen enparantza** deitzen den eremu zabal horren inguruan. **Hutsune bat baino gehiago egongo dela jakinda ere**, horietako batzuk sailkatzen eta izendatzen saiatuko gatzaizkizue.

Kafetegiak eta tabernak

Kafe zaharra: Emeterio Madinabeitiak 1871n Ubao erreka gainean jasoarazi zuen etxearen beheko aldean kokatu zen 1920ko hamarkadara arte. Azken hogeita hamabost urteotan *Pago-Usa* ehiza eta arrantza elkartek darabil.

Garaikoetxea kafetegia: gerra aurretik hasi eta ondoren ere urte askoan egon zen plazako ezkerreko arkupeetan. Oñatiko kaferik handiena eta dotoreena zen orduan, terraza eta gozotegiarekin, batez ere herriko jauntxoek topalekua. Oso ospetsua egon zen hango *Peregrino* izeneko pastela.

Txurruka taberna: San Migel elizaren absideari erantsitako eraikinean luzaroan eten barik dirauena. Gerra aurretik jarri zuten **Florentina** eta **Maritxu Madina** ahizpek eta denbora askoan jarraitu zuten arduradun gisa. Orduan parroquia zen lokalaren jabea. Harrezkero makina bat tabernari desberdin pasatu da Txurrukanetik.

Oñati eta Arkupe taberna-kafetegiak: elkarren ondoan, aurretik Garaikoetxeak eduki zuen solairuan, erdibana banaturik. Oñati tabernak Arkupek baino lehentxoago atondu zuen bere negozioa. Biek dute terraza zabala arkupeetan nahiz plaza aldean.

Jostunak, oihal- eta arropa-dendak

Telesforo Letamendi sastrea eta ondorengoak: plazako 7. zenbakian, arkupeetan, jarri zuen Telesforok jostundegia XIX. mendean hondarrean; **Kornelio** semeak 1950era arte jarraitu zuen lanbide horretan; hura hil zenean, jantzi-denda gisa jardun zuten familiakoek beste hainbat urtetan, 1970etik aurrera *Yokin* izenaz umeentzako arropa-denda legez. Geroztik sendikoak ez diren beste merkatari eta bulegari batzuk ere baliatu dira lokal horretaz.

Kandido Letamendi, Malen Zelaia eta ondorengoak: hauek ere, hurrengo zenbakian eta 1921etik aurrera, arkupeetan eduki dute jantzi-denda ezaguna, duela gutxira arte. Kandidoren semea, **Joxe Mari**, sastre moduan ere aritu zen; gerora azken honen andrea **Karmen** eta **Juan Luis** semea eta bere emaztea egin ziren dendaren kargu. Oraintsu merkatari txinatarrek bazarra ireki dute bertan.

Foruen Enparantza XX. mendean hasieran. Eskuman **Merkiena** dendaren ate bat.

Merkiena oihal-denda: Txurrukaneko arkupeetatik Zazpibidetarako ertz horretan izan zuten **Odriozola-Nazabal** sendikoek tela-piezak saltzeko denda. Lokala San Migel parrokiarena zen, elizari itsatsitako beste negozio eta etxebizitzak bezalaxe. Gerratekoan alde egin behar izan zutenean, dendako jenero guztia konfiskatu egin zieten militarrek 1936ko udazkenean. Merkienako familia hura ez zen sekula Oñatira bueltatu.

Bankuak

Banco Guipuzcoano zeritzanak ehun urte pasa iraun du izendapen horrekin plazako izkina batean, 7. zenbakian. Duela gutxi **Sabadell** bankuak bereganatu du, eta orain horrela deritza toki berean dagoen diru-etxeak.

Banco Vizcaya izenekoa aurrekoaren parean egon zen gerraosteko zenbait hamarkadatan, **Merkiena** oihal-dendak erabilitako lokalaren zati batean. 1960 inguruan, Kale Zahar aldera, **Bujero** taberna egondako tokira aldatu zen eta hor dirau oraindik sigla luzetxoagoekin.

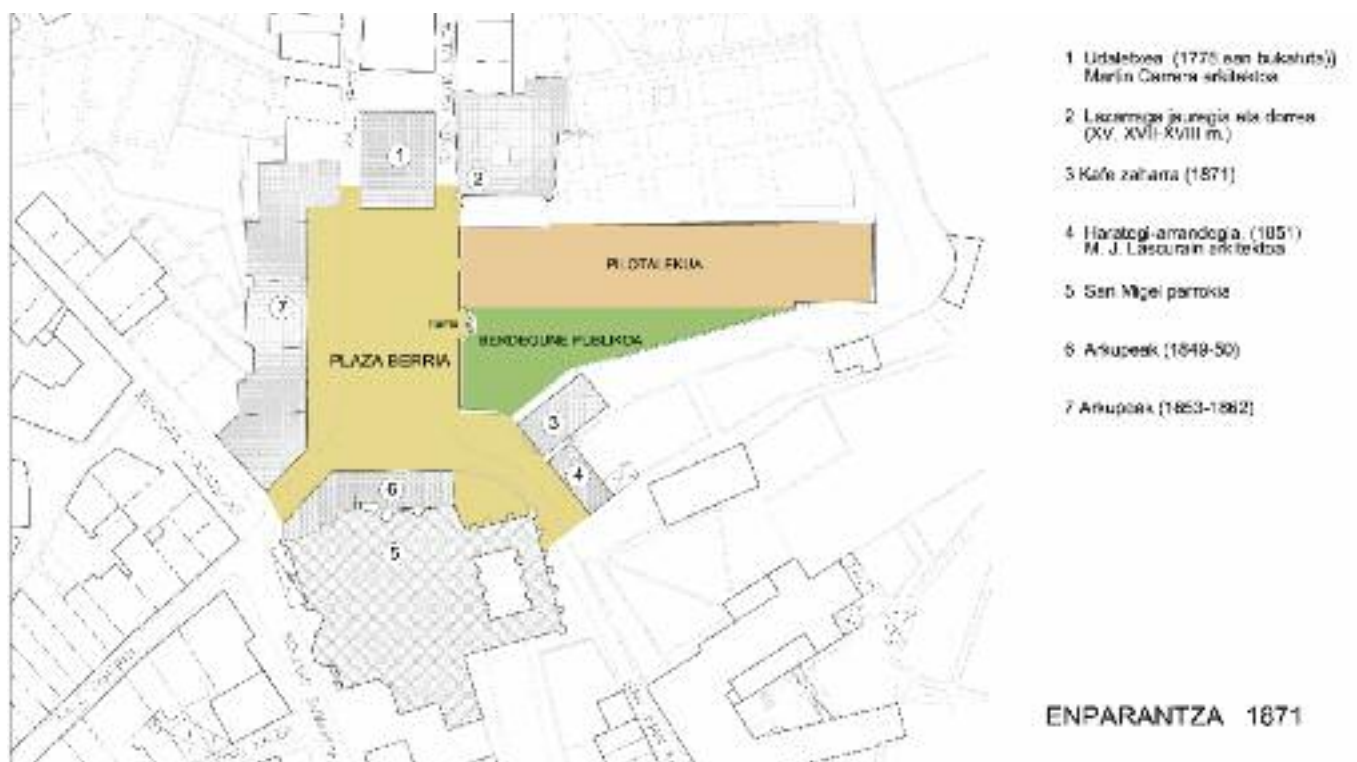
Banco San Sebastián ere kokatu zen epe laburrean plazako arkupeetako behekalde batean, luzaroan Kale Barriko hasieran jardun ondoren. Jatorrizko eraikin hura eraitsi egin zuten, oraingo Portu kalerantz doan kale-kantoia zabaltzeko.

Caja Rural da arkupe horietara etorri den azkenengo diru-etxea.

Estankoak

Tabakoa eta loteria banatzeko estankoak, jakina denez, estatuaren monopolioak dira eta baimen berezia behar izaten da produktu horiek saltzeko orduan. Plaza aldean bi estanko egon dira azken ehun urtean, gutxienez.

Estanko zaharra: plazaren goi aldean zegoen, arkupeetako denda batean, Ugarte familiaren ardurapean. Gerrateko zurrubiloan, baina, hartarako lizentzia kendu zieten agintari berriek 1936ko udazkenean. Gerraostean beste era bateko gaiak saldu behar izan zituzten **Kontxita** eta **Maria Anjeles Ugarte** ahizpek: poltsak, opari-gaiak edota jostailuak. Geroztik beste erabilera batzuk izan ditu Zuluetatarrak lokal horrek: Oñatiko turismo-bulegoa eta beste opari-denda bat, adibidez.

Plaza nagusiaren egitura berria 1871an.

Irizar estankoa: *Merki*ena denda egondako lokalean jarri zen gerra ondoren. Santos Irizarerri eman zitzaion hartarako baimena. Harrezkero Irizar-Zumalde familiakoek jarraitzen dute bertan. Gaur egun berezitate bi zatitan banatuta dute negozioa: batean tabakoa eta paper-denda, eta loteria bestean.

Zapatariak eta zapata-dendak

Ibarrondotarrak aspalditik aritu ziren zapatari-lanetan plaza-ko 10. zenbakian, orain egunkariak, aldizkariak eta liburuak saltzen dituzten dendan. Roke Ibarrondo izan ei zen sendiko lehen zapataria Oñatin. Haren bi seme, Felix eta Nikolas, Bilbora joan ziren ofizioa hobetzera lau urtez. Felixek alokatu zuen arkupeetako lokala eta Nikolasek Kale Barrian jarri zuen berea. Zapatak konpondu ez ezik saldu ere egiten zituzten garai batean plazakoan. Familia honetako kide askok musikari moduan ere hainbat belaunalditan jardun dute eta badihardute.

Beste aldean, Txurrukaneko arkupeetako ezkerreko ertzean, San Migel parrokiak utzitako tailerrean, sakristau bat baino gehiago aritu da XX. mendean zapatariari gisa: Joxe Idigoras edota Juanito Kortabarria, esaterako. Gerora izozki-denda bat eduki zuen bertan Joxe Mari Martín Barberok.

Ile-apaindegi, gozotegi, okindegi eta beste

Txurrukaneko arkupe horietan, ezkerretik jarraituta, hurrengo atean ere negozio ugari kokatu dira gure gogoenan: gerra aurretik hasita, Anjel Iriarte Panpott luzaroan aritu zen barbero-lanetan; pertsonaia bitxi eta ezaguna zen herrian, ile-apaintzaile izateaz aparte, txistulari ere baitzen.

Panpotten barberia izandako toki horrek izan ditu beste era-biltzaile batzuk ere: Madinatarran Kerizti deituriko gozotegia hainbat urtetan, eta ondoren Ogi barri izeneko okindegia, besteren artean.

Oso oker ez bagagoz, hor inguruan eduki zuen gerra aurretik bere lokala Luis Codina argazkilaria ere. Ez zen, nonbait, fotografo erabat profesionala, baina sasoi hartako zenbait argazki interesgarri zor diogu oñatiarrok.

*****

Erabilera gehiago ere izan dute Foruen enparantza plaza honen bueltan kokatu izan diren denda, txoko eta solairuetan. Hurrengo atal baten emango dizuegu horien berri.

